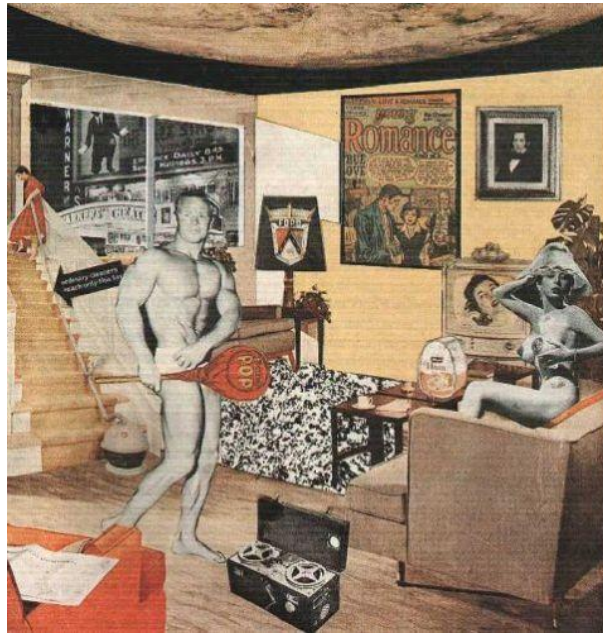

מה בדיוק עושה את הגברים של היום כה שונים, כה מושכים?

סיגל ברקאי

”מה בדיוק עושה את הבתים של היום כה שונים, כה מושכים?” – ריצ'רד המילטון, 1956.

”Just what is it that makes today's homes so different, so appealing?”

מבשר הפופ-ארט הבריטי, האמן ריצ'רד המילטון, שאל כבר ב-1956, בקולאז' המפורסם שלו, שאלות מגדריות נוקבות הנוגעות להצגתם של נשים וגברים לראווה כסחורה עוברת לסוחר. מאז נערכו אין ספור מחקרים ושורטטו אג'נדות המוקיעות את הצגתה של האישה כאובייקט בחברה הצרכנית. ביצירתו של המילטון מציגים האישה והגבר את מרכולתם באופן שווה, אולם מבטם של חוקרי, ובעיקר חוקרות, המגדר בחמישים השנים האחרונות הופנה אל הנשים. משום מה, תדמיתו של הגבר כ”אליל בעל אשכי חימר” – במילותיה של התיאורטיקנית הפמיניסטית הלן סיקסו, נתפסה כ”מובן מאליו”, כאמת שאין לערער עליה.

אלא שבעשורים האחרונים התעוררה לפתע בגברים מודעות חדשה. הם הבינו כי לרובם אין אשכי חימר וגם לא תכונות אחרות שיסייעו להם להתאים את עצמם לאידיאל הגבריות הנוקשה של החברה המערבית. גברים רבים החלו להפנות מבטם פנימה ולהשוות את המודל החסון, הלבן, ההטרו-נורמטיבי והמבוסס כלכלית עם מה שראו במראה בבוקר. הם לא גילו שם את הגבר של ריצ'רד המילטון. הם גילו שם את עצמם.

החל מסוף שנות השבעים של המאה העשרים התחילו פסיכולוגים וחוקרי מיניות במערב להבין כי הנוסחה הקיימת לגבי התפקיד הגברי אינה ניתנת להגשמה על ידי גברים מכל הסוגים וכי עצם הצבתה היא גורם המעורר תסכול ומתח בקרב גברים. הסטריאוטיפים והנורמות של תפקידי

הגבריות חשפו חוסר התאמה למציאות. חוקרים אלה הציעו מודל אלטרנטיבי, המתמקד דווקא במתח שנוצר בין גברים לבין "תפקידים" המיני.

בעקבות הגילויים המרעישים של הגברים החלו להתערער גם ההנחות ה"שקופות" של נשים לגבי גברים. חוקרות ואמניות פמיניסטיות עכשוויות מתחילות להבין כי השלכת כל הגברים לתוך עיסה אחידה שפניה הם פניו של "האויב" איננה משרתת את טובת הנשים. במילים אחרות, אם את רוצה שהוא יראה אותך, את חייבת לנסות להכיר אותו באמת, להבין את החולשות שלו ולגלות גם קצת אמפטיה והזדהות.

הנשים היו מאז ומעולם מושא למחקר וליצירה הגברית באקדמיה, בספרות, בתיאטרון, בקולנוע ובאמנות הפלסטית, ועל כן הכירו את עצמן באמצעות הפנטזיה והתשוקה הגברית. אולי עתה הגיעה העת שנשים חוקרות ויוצרות יעצבו את נציגו הבדיוניים של המין הגברי בהתאם לתשוקותיהן ולצרכיהן? מעניין לציין שבניגוד לזהירות הנשית בנוגע לעיצוב דמותם של הגברים על פי תשוקותיהן מי שהציבו את הגברים לראשונה כמושאי תשוקה במרחב החזותי היו גברים הומואים. להם לא הייתה בעיה להצהיר על הגבר כעל אובייקט נחפץ, המעוצב על פי הפנטזיה שלהם. אז אם זה כבר כאן, למה שנשים לא יתחברו לאנרגיה הזאת? גם אנחנו רוצות - אבל לא גברים מחופצנים הסגורים בקופסאות האור של מודעות הפרסומת - אנחנו רוצות גברים שבוחנים מחדש את מרחב האפשרויות ליחסים בין המינים.

ההצעה היא, אם כן, שה"גבר החדש", אם קיים כזה, יתאים לעצמו מודל גבריות שלא עוצב באמצעות תחרות כוחנית עם בני מינו, אלא מכוחו של דיאלוג רווי הקשבה והבנה עם נשים. לאחר שמודעות זו תיטמע בהוויה החברתית יוכלו הנשים לחבור לגברים וליצור קשר סימבולי בין לבין זהויות מגוונות בתוך הרצף הגברי-נשי. גברים ונשים יבחנו זה את זה ללא הטיות סטריאוטיפיות ומבלי להיות מושפעים מאידיאולוגיות, מהשקפות דתיות ומנוסחאות מחקריות ומשפטיות המעגנות את ההבדלים בין המינים בשיח החברתי בכדי לחזק את הסדר המגדרי הקיים. העולם העתידי, כך אני מקווה, יהיה עולם פוסט-מגדרי, בו מהויות אנושיות יבחנו לגופן, מבלי לשייך אותן למגדר כזה או אחר.

בתערוכה "גברויות", שתוצג במקביל לגיליון זה בגלריה החללית בתל-אביב, ביקשתי, כאוצרת, לבחון את סוגיית הדימוי החזותי הגברי מתוך מגוון של נקודות מבט. האמנים והאמניות המשתתפים בתערוכה מגיעים מרקעים חברתיים ומהגדרות זהות מרובי ממדים ואפשרויות. הטרוסקסואלים והומואים, יהודים וערבים, אשכנזים ומזרחים, חילוניים ודתיים (לשעבר) שבוחנים את עצמם ואת ה"אחר" שלהם; נשים שבוחנות את פולחני הגבריות ומעירות על כך את הערותיהן; טרנס-דרסרים וגברים המנהלים דיאלוג עם חזות "נשית" - כל אחד מהם ייצר דימוי: ישיר או מרומוז, מטפורי או בוטה, המתייחס באופן כלשהו אל הבניית הזהות הגברית.

מאור צבר, למשל, יצר סדרת צילומים בה הוא מיצג את עצמו על פי סטריאוטיפים "נשיים" מוקצנים כעקרת בית משנות החמישים המבלה את זמנה מתחת למייבש השיער במספרה. השאלה שעולה בזמן הצפייה בעבודה אינה "האם זהו גבר או אישה?" אלא מה קורה לסטריאוטיפים המוכרים כאשר הם נודדים לגוף שאינו תואם אותם. כיצד חושפת המלאכותיות המעוצבת, המהודקת והצבעונית של צבר את האירוניה והזיוף שבפרפורמנס המגדרי? צבר מצטרף כאן לקבוצה גדולה של גברים הבודקים את גבולות המגדר באמצעות ייצוגיים נשיים של עצמם:

מלכות הדראג שולטטטטות במחקר הגינדר בעשורים האחרונים, מאז הבחינה בהן ג'ודית באטלר והצביעה על חשיבותן לערעור ההנחות המוקדמות על גברים ועל נשים.

שי קוצ'אירו מקטלג באמצעות מצלמתו גברים שהפיזיונומיה ושפת הגוף שלהם מעידות על נקודות המוצא החברתיות המגוונות מהן הם מגיעים: חברי תזמורת המשטרה, שהמדים האחידים שעל גופם רק מחדדים את ההבדלים האתניים, הלאומיים והגופניים בניהם, ולעומתם - האחים הפלסטיניים ממין זכר, החיילים הבדווים ומתנדבי זק"א שהומוגניות המוצא שלהם מעודדת התבוננות השוואתית בניואנסים האינדיבידואליים של כל אחד מהם.

במגזר היהודי-ציוני מתקיים בתערוכה דיון ער של אמנים עם עצמם לגבי סוגיית הזהות הגברית שלהם ומידת החיבור שלהם לאידיאלים הגבריים השולטים. יצירותיהם של אסף עברון, עדי בן חורין והינדה וייס מבודדות סמלים חזותיים של הבניות גבריות כגון משחקי כדור, כלי מלחמה ומגדלי שמירה. המשוריינים של עברון עוברים מחיקה, עידון וריטוש, מגדל השמירה של בן-חורין נצבע בורוד ושחקניה של וייס נסערים ומזיעים במאמץ אדיר להשתייך לסכמות הגבריות, אשר מבטה החומל והמשועשע של הצלמת מעורר לגביהן תהיות. המשאית המפורקת של עידוא יאיר מעוררות חמלה בשבריריותה. העוצמה הזוהרת שהייתה בעבר מהדהדת בערמת הגרוטאות שהיא הגבר של היום. תמיר צדוק מציג תיאור אירוני ומודע לעצמו של חבורת גברים מזרחית הפועלת כגוף אחד, שאותם ערכים, השקפות עולם ואמונות עומדים בבסיסו. בעבודה אחרת הוא מדגיש פעולת גרילה של גבר יחיד, המחקה סכמות מוכרות של סרטי ציידים ותמונות מגזינים של מסעות נועזים בטבע הפראי - אלא שהוא עושה זאת מעבר לגדר המוכרת כל-כך של הספארי ברמת-גן.

ורד אהרונוביץ בוחרת לצייר גברים מבוגרים, אבהיים, יגעים משהו, שהחיים הכריעו את גבריותם ושחקו אותה תחת עולן של החובות הגבריות, למרות ניסיון עיקש להוכיח כי היכולת לצוד, לדוג ולפרנס עדיין טבועה בהם. איילת ריזה דורון מציירת גם היא גבר מבוגר, אך כאן מחלחלת אימה כמוסה מפני מיניותו של הגבר המתבודד, הרובץ לו בתוך מרחב תודעתי בלתי מוגדר.

האמנות, ככלי המאבחן תופעות חברתיות, יודעת להצביע על "מבני עומק" פסיכולוגיים ועל אמונות קולקטיביות המניעות את היחיד בזמן ובמקום מסוימים. עבודותיהם של אמני התערוכה רוויות בשאלות וטעונות במתחים פנימיים המעוררים שיח מרכזי וחשוב: השיח על הגברים המרכיבים את פני ה"גבריות" בישראל.